

Pasuunamusiikkia Pohjoismaista

Katsaus neljään sävellykseen pasuunalle

Niko Kultti

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2021

Musiikin koulutus
Musiikkipedagogi

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutus
Musiikkipedagogi

KULTTI, NIKO:
Pasuunamusiikkia Pohjoismaista
Katsaus neljään sävellykseen pasuunalle

Opinnäytetyö 28 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Huhtikuu 2021

Opinnäytetyöni tarkoitus on esitellä pohjoismaista pasuunamusiikkia. Opinnäytetyö koostuu pohjoismaisen pasuunamusiikin konsertista ja siihen liittyvästä kirjallisesta työstä. Konsertti pidettiin 26.11.2020 Tampereen ammattikorkeakoulun Satamakadun salissa. Konsertissa esiintyivät Niko Kultti ja Aarni Pesonen, pasuuna, sekä Katja Kilponen, piano.

Kirjallisessa työssä käsitellään pohjoismaisen taidemusiikin historiaa yleisesti sekä pasuunan historiaa eri kokoonpanoissa ja rooleissa. Työssä esitellään konsertissa kuullut teokset ja käsitellään konsertin järjestämistä ja toteuttamista. Työhön kuuluu myös konsertin loppuraportti.

Asiasanat: pasuuna, konsertit, pohjoismaat

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Culture and Arts, Music
Option of Music Pedagogy

KULTTI, NIKO:

Trombone Music from Nordic Countries
An Overview of Four Compositions for the Trombone

Bachelor's thesis 28 pages, appendices 5 pages
April 2021

The purpose of this thesis is to present Nordic music for the trombone. The thesis includes a concert of Nordic trombone music and a written report related to it. The concert took place on the 26th of November 2020 in the Satamakatu concert hall of Tampere University of Applied Sciences. The performers of the concert were Niko Kultti and Aarni Pesonen, trombone, and Katja Kilponen, piano.

The written report explores the history of Nordic art music in general and of the trombone in different roles and ensembles. It also describes the organization and realization of the concert. The repertoire of the concert is presented in the report as well. It also includes a final report of the concert.

Key words: trombone, concerts, Nordic countries

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	POHJOISMAISEN TAIDEMUSIIKIN HISTORIA	6
	2.1 Yleistä pohjoismaisen musiikin historiasta	6
	2.1.1 Aika ennen klassismia	6
	2.1.2 Klassismi	7
	2.1.3 Romantiikka	7
	2.1.4 Moderni aika	8
3	PASUUNAN HISTORIA	9
	3.1 Pasuunan historiaa yleisesti	9
	3.1.1 Alta band	9
	3.1.2 Kirkkomusiikki	10
	3.1.3 Ooppera ja sinfonia	11
	3.1.4 Puhallinorkesteri	12
	3.1.5 Soolo ja kamarimusiikki	13
	3.1.6 Jazz	15
4	KONSERTIN JÄRJESTÄMINEN	16
	4.1 Konsertin ohjelmiston valinta	16
	4.1.1 Einar Englund: Panorama	17
	4.1.2 Magne Amdahl: Elegi	17
	4.1.3 Lars-Erik Larsson: Concertino for trombone	18
	4.1.4 Launy Gröndahl: Concerto for trombone	19
	4.2 Yleiset valmistelut	20
	4.3 Konsertin itsearviointi	20
5	POHDINTA	22
	LÄHTEET	23
	LIITTEET	24
	Liite 1. Käsiohjelma	24
	Liite 2. Konsertin tallenne	28

1 JOHDANTO

Halusin järjestää opinnäytetyönäni konsertin. Olen tutustunut opintojeni aikana useisiin pohjoismaisten säveltäjien pasuunateoksiin, mutta en löytänyt aiheesta kovinkaan paljon kirjoitettua tietoa. Sain tästä idean pitää konsertin, jossa kuullaan pelkästään pohjoismaista pasuunamusiikkia.

Konsertin teoksina oli Einar Englundin Panorama, Magne Amdahlin Elegi pasuunalle, Lars-Erik Larssonin concertino pasuunalle ja Launy Gröndahlin konsertto pasuunalle. Konsertissa oli säestäjänä Katja Kilponen ja yhden teoksista soitti pasuunalla Tampereen ammattikorkeakoulun opiskelija Aarni Pesonen.

Pohjoismaisen taidemusiikin historiaa käsittelen yleisellä tasolla ja kerron kehityksestä eri aikakausien aikana.

Opinnäytetyössä lähestytään pasuunan historiaa eri soitinkokoonpanojen kautta. Tutkittuani asiaa huomasin, että monet pasuunan kehityksen vaiheet menevät limittäin toistensa päälle, joten on helpompaa käsitellä asiaa kokoonpanojen näkökulmasta kuin alkaa selittää kronologisessa aikajärjestyksessä.

Kerron opinnäytetyössäni konsertin ohjelmistosta ja taustoja, kuinka olen kyseisiin kappaleisiin päätenyt. Opinnäytetyössä käsitellään myös konsertin ennakovalmisteluja ja järjestämistä sekä arvioidaan konsertin lopputulosta.

2 Pohjoismaisen taidemusiikin historia

2.1 Yleistä pohjoismaisen musiikin historiasta

Taidemusiikki kulkeutui Pohjoismaihin Etelä- ja Keski-Euroopan maista, kuten esimerkiksi Italiasta, Ranskasta ja Saksasta 1800-luvulla. Yhdysvaltalaisen musiikkitieteilijän Frederick Key Smithin (2002) mukaan sitä aiemmin sävelsivät lähinnä vain muista maista kotoisin olevat säveltäjät. Poikkeuksiakin oli, kuten ruotsalainen Johan Helmich Roman (1694-1758), joka on saanut lempinimen ”Ruotsin Händel”. Tanskalla on pohjoismaista pisin ja rikkain historia taidemusiikin alueella, johtuen siitä, että Tanska on maantieteellisesti lähimpänä muuta Eurooppaa. Sieltä on voinut helposti muusikoiden ja säveltäjien lähteä hakemaan oppia esimerkiksi Saksasta. Muiden pohjoismaiden maayhteyksien vähyys Eurooppaan jarrutti musiikin kulkeutumista sinne.

Pohjoismaisten säveltäjien erityisesti käyttämä kamarimusiikkikokoonpano on puhallinkvintetti, johon kuuluu huilu, klarinetti, oboe, käyrätorvi ja fagotti. Myös pianomusiikkia on sävelletty runsaasti ja pienet laulukappaleet ovat olleet tärkeitä. Oopperat taas eivät ole päässeet kansainväliseen repertuaariin mutta ovat olleet tärkeitä siksi, että säveltäjät ovat voineet ilmaista itseään omalla äidinkielellään. (Smith 2002.)

2.1.1 Aika ennen klassismia

Taidemusiikin historia pohjoismaissa on nuorta verrattuna Manner-Eurooppaan. Ennen klassismin aikaa pohjoismaissa ei sävelletty juurikaan taidemusiikkia. Kirkolla oli paljon valtaa, ja siitä syystä suurin osa musiikista oli hengellistä musiikkia. (Smith 2002, 1.)

2.1.2 Klassismi

Klassismin aikana alkoi tulla muutamia merkittäviä säveltäjiä, jotka sävelsivät Pohjoismaissa. Klassismin aikana kirkon valta väheni ja alettiin säveltämään muutakin kuin kirkollista musiikkia. Tanskaan, Ruotsiin ja Suomeen perustettiin musiikkiyhdistyksiä, jotka edistivät musiikin harrastamista ja julkisten konserttien pitämistä.

Suomessa oli kova halu kehittää itsenäistä kansalliskulttuuria, joten sinne perustettiin orkestereita, jotka pitivät konsertteja ja pyrkivät edistämään Suomen kulttuuria.

Oopperoita alettiin esittämään Ruotsissa ja Tanskassa 1700-luvun lopussa, vaikkakin aluksi vierailevien ulkomaisten säveltäjien teoksia tai paikallisten säveltäjien teoksia, joiden teksti ei ollut heidän äidinkielellään. Suomeen ja Norjaan ooppera rantautui vasta 1800-luvun puolella. (Smith 2002, 14-15.)

2.1.3 Romantiikka

Pohjoismaiden luonto on hyvin uniikki. Löytyy tiheitä metsiä, vuonoja, vesistöjä ja vuoria. Pohjoismaissa on sellaisia erikoisuuksia, joita ei ole muualla Euroopassa, kuten vuodenaikojen mukaan vaihtuva valoisuus tai pimeys ja revontulet. Pohjoismailla on myös pitkä ja rikas historia erilaisista taruista ja myyteistä. Romantiikan aikana pohjoismaiset säveltäjät alkoivat etsiä näistä asioista inspiraatiota omiin sävellyksiinsä.

Säveltäjät alkoivat kehittämään vähitellen omaa sävellystyyliään ja siirtyivät mannermaisista vaikutteista pohjoismaiseen tyyliin. Kuitenkin perinteiset sävellysmuodot, kuten sinfonia, konsertto, jousikvartetto ja sonaatti säilyivät pääasiallisena sävellysmuotona. Laulumusiikissa säilyivät pääsävellysmuotoina ooppera, pienet lauluteokset ja kuoromusiikki.

Musiikin merkitys tavallisen ihmisen elämässä ja lahjakkaiden säveltäjien lisääntyminen olivat kaksi merkittävää edistysaskelta romantiikan aikana, niin pohjoismaissa kuin muuallakin Euroopassa. Nämä auttoivat parantamaan koulutusta ja kehittämään musiikin painamista ja julkaisemista sekä kasvattamaan kohtuuhintaisten soittimien valmistusta. Keskiluokka alkoi käydä konserteissa säännöllisesti, ja monella oli kotonaankin piano ja nuotteja. Säveltäjät alkoivat myös säveltää harrastelijoille tarkoitettua musiikkia. (Smith 2002, 32-33.)

2.1.4 Moderni aika

1800-luvun lopulla Pohjoismaissa tapahtui isoja muutoksia. Pohjoismaat pysyivät kutakuinkin poliittisesti eristäytyneinä mutta kaikissa maissa tapahtui rakenteellisia muutoksia, jotka tekivät taloudesta ja kulttuurista vahvempia. Sosiaaliset olot ja ihmisoikeudet kehittyivät.

1900-luvulla tuli monia muutoksia ja mullistuksia, kuten esimerkiksi Norja itsenäistyi Ruotsista vuonna 1905 ja Suomi Venäjästä vuonna 1917. Myös maailmansodat olivat 1900-luvulla. Nämä asiat vaikuttivat säveltäjien työskentelyyn sekä säveltämiseen ja siitä syystä halu itseilmaisuun oli isompi Pohjoismaissa kuin Manner-Euroopassa tai Amerikassa.

Myöhäisromantiikka, nationalismi, impressionismi ja uusklassismi tulivat nopeasti myös pohjoismaihin. Lisäksi myöhemmin pohjoismaisten säveltäjien tekniikoihin liittyi atonaalisuus, dodekafonia, sarjallisuus ja elektro-akustinen musiikki. Säveltäjät ottivat Jazzista myös vaikutteita.

Teknologinen kehitys, kuten radio ja toimiva äänitystekniikka, lisäsivät merkittävästi mahdollisuuksia levittää ja kuunnella musiikkia. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kaikissa viidessä Pohjoismaassa perustettiin valtion tukemia radioasemia, joissa voitiin soittaa orkestereiden ja kuorojen esittämää musiikkia. Tämän ansiosta musiikillinen aktiivisuus ja säveltäjien määrä nousivat 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä huomattavasti. (Smith 2002, 85-87.)

3 Pasuunan historia

3.1 Pasuunan historiaa yleisesti

Pasuunalla on pitkä ja monimutkainen historia. Pasuunan historiaa on hankala selittää kronologisesti, sillä monet asiat menevät päällekkäin. Sen takia on helppompaa lähestyä aihetta eri kokoonpanojen ja roolien kautta. Pasuuna on saattanut käydä vanhanaikaiseksi jossain kokoonpanossa mutta löytänyt paikkansa jostain toisesta kokoonpanosta tai roolista. Osa kokoonpanoista on kadonnut aikojen saatossa ja osaa käytetään vielä tänäkin päivänä. (Guion 2004.)

3.1.1 Alta band

Keskiaikaiset säveltäjät jakoivat soittimet tyypillisesti pehmeisiin soittimiin, joilla soitettiin sisätiloissa, ja kovaäänisiin soittimiin, joilla soitettiin isoissa saleissa ja ulkona. Soittimina olivat trumpetti, skalmeija ja myöhemmin pasuuna. Tätä kovaäänistä yhtyettä kutsutaan alta bandiksi.

Keskiajalla trumpetteja käytettiin lähinnä signaali- ja fanfaarisoittimina. Siihen aikaan trumpeteilla pystyi soittamaan ainoastaan pelkkiä yläsävelsarjan säveliä, koska soittimissa ei ollut venttiileitä vielä. Käsityöläiset keksivät 1300-luvun loppupuolella, kuinka voidaan laittaa kaksi putkea sisäkkäin, ja silloin trumpetista saatiin tehtyä slide-trumpetti. Nykyäänkin käytössä oleva U-mallinen slideputki keksittiin jo mahdollisesti 1420-luvulla mutta viimeistään 1450-luvulla. Silloin trumpetti ja pasuuna erosivat omiksi soittimikseen.

Alta band soitti tyypillisesti tanssimusiikkia, sisääntulomusiikkia hallitsijalle ja soitti erilaisissa seremonioissa. Aluksi alta bandiin kuului kaksi skalmeijaa ja pasuuna. Lopulta yhtyeen koko kasvoi ja 1500-luvun lopulla kokoonpano vakiintui 5-henkiseksi. Ennen 1500-luvun loppua ei sävelletty kovinkaan paljon musiikkia nimenomaan soitinyhtyeille, joten yhtyeet soittivat lauluyhtyeille alun perin sävellettyä musiikkia.

1600-luvun lopulla alta band korvattiin suuressa osassa Eurooppaa ranskalais-tyylisellä oboeyhtyeellä, johon lisättiin myöhemmin klarinetteja ja käyrätorvia. (Guion 2004.)

3.1.2 Kirkkomusiikki

Pasuunoita on käytetty jumalanpalveluksissa sekä roomalaiskatolisessa että protestanttisessa kirkossa vuosisatojen ajan. Enemmän kuin puolet kirkon historiasta puhallinsoittimet ovat kohdanneet paheksuntaa. Puhallinsoittajat olivat yleensä kodittomia ja heitä pidettiin moraalittomina ihmisinä. Vasta keskiajan loppupuolella puhallinsoittajat alkoivat saada kunnioitusta.

1500-luvun alussa kirkoissa ympäri Eurooppaa palkattiin kaupungin tai hovin yhtyeitä soittamaan erikoistilaisuuksissa. 1526 Sevillan katedraalin johtajat päättivät palkata oman yhtyeensä, sillä yhtyeelle alkoi olla käyttöä niin paljon, ettei kannattanut enää palkata ulkopuolisia. Yhtyeeseen kuului kolme skalmelijaa ja kaksi pasuunaa. 1500-luvun puolessa välissä kirkkojen yhtyeet olivat jo yleisiä. Vuosisadan alussa yhtyeet ja laulajat vuorottelivat mutta lopulta yhtyeet alkoivat säestää laulajia.

Varhaisbarokin aikana tuli itsenäiset stemmat eri soittimille. Ei soitettu enää samaa stemmaa kuoron kanssa. Pasuuna oli tärkeässä roolissa kirkkomusiikissa aina 1700-luvulle asti. 1600-luvun alussa Rooman keisari Ferdinand II uudisti kirkkoa ja pasuunan käyttö väheni huomattavasti. Protestanttisen uudistuksen vuoksi suurin osa protestanttisista ryhmistä kielsivät instrumenttimusiikin kokonaan. 1600-luvulla saksalaiset säveltäjät saivat vaikutteita venetsialaisesta moniäänisestä musiikista, joka lopulta kehittyi ensimmäiseksi kunnan protestanttiseksi musiikiksi. Siinä musiikissa on iso rooli pasuunoilla.

Nykyään näihin perinteisiin kuuluvaa musiikkia kuulee enemmän konserttisaleissa kuin kirkoissa. (Guion 2004.)

3.1.3 Ooppera ja sinfonia

Kun aiemmin orkestereissa oli sekalainen määrä soittimia ja soittajia, niin 1600-luvulla kehittyi sinfoniaorkesterin runko, jossa suurin osa soittimista oli jousisoittimia, ja aluksi niissä ei ollut yleensä puhaltimia.

Sinfoniaorkesterin historia alkaa Italiasta, etenkin oopperataloista, joka levisi sieltä muuhun Eurooppaan. Vuosina 1687–1708 Arcangelo Corelli johti vähintään viisi oratoriota, joissa oli pasuuna. Pasuunoiden esiintyminen oratorio-orkestereissa ei ole kuitenkaan vaikuttanut italialaiseen musiikkiin yleisesti. Italialaisen oratorion suurin merkitys pasuunan tuomiseksi sinfoniaorkesteriin oli se, että Georg Friedrich Händel toi lopulta pasuunan kahteen englantilaiseen oratorioonsa *Israel in Egypt* ja *Saul*. Tämä innosti kenties Christoph Willibald Gluckia esittelemään pasuunaa baletissaan *Don Juan*. Gluckin esimerkistä myös Mozart käytti pasuunaa joissain oopperoissaan. Gluck tuotti parhaat oopperansa Pariisissa, ja pasuunan käyttö näissä teoksissa avasi padot pasuunan käyttämiseen yleisesti oopperoissa. Italialaiset ja ranskalaiset säveltäjät, jotka sävelsivät Pariisissa, alkoivat käyttää pasuunaa säännöllisesti. Ennen 1700-luvun loppua italialaiset säveltäjät alkoivat käyttää pasuunaa teoksissa, joita ei ollut sävelletty esitettäväksi Pariisissa. Nykyään pasuunalla on pysyvä paikka oopperaorkesterissa.

Sinfonia sävellysmuotona kasvoi erilleen oopperasta. Perinteisten konserttojen lisäksi suurin osa varhaisimmasta konserttimusiikista oli oopperan alkusoittoja ilman oopperaa, josta tuli lopulta sinfonia. Ensimmäisenä pasuunaa käytti sinfoniassa Joseph Krottendorfer vuonna 1768. Muutama muukin säveltäjä käytti pasuunaa 1700-luvulla, mutta Beethovenin viides sinfonia vuodelta 1809 on varhaisin nykyään esitettävä teos, jossa käytetään pasuunaa.

Alun perin alto-, tenori- ja bassopasuunaa soitettiin tavallisilla B-vireisillä tenoripasuunoilla. Erona oli vain suukappaleen koko. Ranskalaiset välttivät bassopasuunan käyttöä kokonaan ja käyttivät pienempää porausta eli putken kokoa kuin suuressa osassa muuta Eurooppaa. Mutta sitten saksalaiset alkoivat rakentamaan bassopasuunoita isommalla porauksella kuin alto- ja tenoripasuunat. Kun venttiili keksittiin, saksalaiset lisäsivät sen pasuunaan, mikä laski viritystä kvarzilla. Englantilaiset käyttivät ranskalaistyyllisiä soittimia muuten mutta he alkoivat käyttämään G-vireistä bassopasuunaa. Italialaiset ja itäeurooppalaiset hylkäsivät

normaalin pasuunan suurimmilta osin 1800-luvuksi ja suosivat venttiilipasuunan käyttöä. (Guion 2004.)

3.1.4 Puhallinorkesteri

Ensimmäiset puhallinyhtyeet olivat kolmen hengen alta bandeja. 1600-luvun lopulla Ranskan hovi vaihtoi puhallinorkesterinsa soittimet oboeen ja fagottiin. Suurin osa muista hoveista seurasivat nopeasti perässä. 1700-luvun puolessa välissä puhallinorkestereihin liittyi klarinetti ja käyrätorvi. Tuolloin puhallinorkesteriin kuului yleensä kaksi kutakin soitinta. Tästä tuli myös sinfoniaorkesterin puhallinsektion perusta.

Jousiorkesteri ei pysynyt kunnolla vireessä tai pystynyt tuottamaan riittävän kovaa ääntä. Myöskään kahdeksanhenkinen puhallinorkesteri, joka siis koostui oboeista, fagoteista, klarineteista ja käyrätorvista ei pystynyt soittamaan riittävän voimakkaasti varsinkaan ulkoilmatapahtumissa. Niinpä puhallinorkesteriin lisättiin soittajia ja eri soittimia, kuten esimerkiksi kolme pasuunaa. Puhallinorkesterilla soitettiin myös sotilasmusiikkia.

Koska Napoleon ei ollut kovin kiinnostunut musiikista, hän antoi sotilasmusiikin kuihtua pois. Poikkeuksena oli ratsuväen orkesteri, johon kuului 16 trumpettia, 6 käyrätorvea ja 3 pasuunaa. Tämä orkesteri pystyi antamaan selkeämpiä signaaleja sotilaille.

Moderni marssi syntyi Itävallassa 1800-luvulla. Tärkeitä säveltäjiä olivat muun muassa Johann Strauss vanhempi ja Julius Fucik. Moni siviilipuhallinorkesteri muutettiin sotilassoittokunnaksi. Saksaa puhumattomissa maissa kiinnostus marssimusiikkia kohtaan oli vähäisempi.

Suosittut orkesterit, jotka olivat enimmäkseen tanssiorkestereita, eivät ole herättäneet kovinkaan suurta huomiota tutkijoiden keskuudessa mutta ovat tärkeitä pasuunan historiassa. Ensimmäinen säveltäjä, joka käytti pasuunaa melodian

soittamiseen, oli Pariisin tanssiorkesterin johtaja Philippe Musard. Pariisin konservatorion pasuunaprofessori Antoine Dieppo soitti soolopasuunaa Musardin orkesterissa. (Guion 2004.)

3.1.5 Soolo- ja kamarimusiikki

Varhaisin pasuunasoolo, Giulio Martino Cesaren *La Hieronyma*, julkaistiin vuonna 1621, vaikka Francesco Rognone sisällytti joitain osia Orlando di Lasson lauluun *Suzanne un jour* vuonna 1620. Tuntematon böömiläinen sonaatti, luultavasti 1660-luvulta, on julkaistu useammassa kuin yhdessä modernissa editiossa. Nämä kolme kappaletta eivät ole välttämättä ainoat teokset, jotka on sävelletty soolopasuunalle 1600-luvulla, mutta tuskinpa uusia kappaleita tullaan montaa löytämään tuolta ajalta.

1700-luvun soolopasuunakirjallisuus on myöskin pieni. Sieltä löytyy Wagenseilin ja Albrechtsbergerin konsertot, kaksoiskonsertto käyrätorvelle ja pasuunalle ja pari muuta Michael Haydnin kappaletta sekä Leopold Mozartin serenadista otettu konsertto, joka on nykyisin saatavilla, ja arkistoviittaukset vähintään kolmeen muuhun konserttoon, jotka ovat ilmeisesti kadonneet.

1800-luvun alussa alkoi kuitenkin ilmestyä pasuunasoolokappaleita, joiden perusteella voidaan havaita useita erilaisia traditioita. Leipzigissä Friedrich August Belcke esiintyi kaksi kertaa Gewandhaus-orkesterin solistina vuonna 1815, mistä alkoi hänen 30-vuotinen uransa pasuunasolistina. Häntä seurasivat pian muutkin pasunistit, kuten esimerkiksi Carl Traugott Queisser ja Moritz Nabich. Felippe Cioffi aloitti merkittävän soolouransa New Yorkissa ja toimi myöhemmin New Orleansissa ja Lontoossa. Antoine Dieppo tuli tunnetuksi sekä solistina että Pariisin konservatorion opettajana. Nämä miehet aloittivat uransa aikana, jolloin taidemusiikki ja viihdemusiikki eivät vielä sulkeneet toisiaan pois. Kun nämä kaksi musiikkityyppiä muuttuivat omiksi kategorioikseen, pasuunasoolomusiikki ei ollut enää suosittu taidemusiikissa mutta yleinen viihdemusiikissa.

Ferdinand Davidin concertino on 1800-luvun menestynein pasuunakonsertto ja se sävellettiin nimenomaan Queisserille. Vain muutamaa julkaistua kappaletta

tuolta ajalta esitetään edelleen. 1900-luvun konsertoista Launy Gröndahlin konserttoa esitetään eniten.

Moni Euroopan konservatorio on pitänyt pitkään vuosittaisia soolokilpailuja opiskelijoilleen ja tilannut niihin kappaleita. Kaikki Pariisin konservatorion kilpailukappaleet vuodesta 1897 löytyvät edelleen painettuna versiona. Näihin kuuluu esimerkiksi Alexandre Guilmantin ja Camille Saint-Saënsin teokset, joita todennäköisesti jokainen korkeakoulussa opiskellut pasunisti on joskus soittanut.

Vuonna 1941 Paul Hindemith kirjoitti sonaatin pasuunalle. Se oli ensimmäinen vakavan konserttimusiikin teos pasuunalle. Vuonna 1947 Davis Schuman esitteli ensimmäisen täyspitkän pasuunaresitaalin. Nykyään monet pasuunakappaleet ovat suunnattuja opiskelijoille ja oppilaitoksille, joten ne eivät tavoita suurta yleisöä. Ehkäpä tämän takia arvostetut ja hyvin tunnetut säveltäjät Hindemithin lisäksi eivät ole säveltäneet musiikkia pasuunalle juurikaan.

On sävelletty myös useita säestyksettömiä kappaleita. Elektronisen aikakauden alussa Avant Garde -muusikot käyttivät niin sanottuja laajennettuja tekniikoita, ilmeisesti yrittäen jäljitellä elektronisia ääniä tavallisilla soittimilla.

Pasuunalle on perinteisesti kirjoitettu paljon transkriptioita eri kappaleista. Esimerkiksi Cioffi soitti pääasiassa ooppera-aarioita, kun taas Arthur Pryor soitti kaikenlaisia suosittuja kappaleita siinä missä oopperallisia aarioitakin. Andre Lafosse, joka toimi Pariisin konservatorion pasuunaprofessorina vuosina 1948-1960, alkoi sovittaa pasuunalle myös instrumenttimusiikkia.

1900-luvun alkupuolelta peräisin olevat Victor Ewaldin vaskikvintetot ovat luultavasti varhaisinta kamarimusiikkia, jossa käytetään pasuunaa. Vaskikvintetin lisäksi pasuunaa käytetään myös vaskitriossa, johon kuuluu trumpetti, käyrätorvi ja pasuuna. Tämän kokoonpanon merkittävin teos on Francis Poulencin sonaatti. Pasuunakvartetille on myös sävelletty paljon musiikkia. (Guion 2004.)

3.1.6 Jazz

Jazzin juuret ovat moninaiset ja vaikutteita siihen tulee sekä Afrikasta että Euroopasta. Yleisesti ollaan yhtä mieltä siitä, että kaikki nämä elementit tulivat yhteen jazzina New Orleansissa. Vuoteen 1910 mennessä syntyi soittotyyli, jota kutsutaan dixielandiksi. Siihen kuului trumpetti, klarinetti ja pasuuna, jotka improvisoivat melodisia ideoita sekä rytmiryhmä, joka koostui pianon, rumpujen, kontrabasson, tuuban ja kitaran yhdistelmästä. Näyttää siltä, että ei ole vahinko, että kolme päämelodiasoitinta ovat juuri nämä, koska trumpettisti Alessandro Gambati, klarinetisti James Kendall ja pasunisti Felippe Cioffi olivat kuuluisia New Orleansissa 1830-luvulla ja soittivat sooloesityksiään oopperoiden väliajalla.

Jazzin historia on yleisesti jaettu kolmeen päällekkäiseen aikakauteen: Dixieland, swing ja bebop. Dixieland-yhtyeissä oli yleensä yksi pasuuna ja kaikki soittajat improvisoivat tyypillisesti omat stemmansa. Swing-bändit soittivat kirjoitetuista nuoteista, joihin kuitenkin usein sisältyi mahdollisuus soittaa improvisoituja sooloja. Swing-aikakausi osui samaan aikaan jazzin suurimman suosion kanssa ja suurin osa yhtyeistä oli tanssiryhmiä. Heillä oli yleensä kolme tai neljä pasuunaa kokoonpanossa.

Bebop mielletään enemmän taidemusiikiksi, joka on tarkoitettu enemmän kuuntelemiseen kuin tanssimiseen. Se ei ole koskaan nauttinut yhtä suurta suosiota kuin swing-musiikki. Vaikka bebop-aikakaudesta nykypäivään on monia legendaarisia pasunisteja, niin on melko yleistä, että jazzyhtyeissä ei ole ollenkaan puhallinsoittimia. Pasuuna olikin tärkeämpi osa jazzyhtyeitä alkuaikoina kuin nykyään. (Guion 2004.)

4 Konsertin järjestäminen

4.1 Konsertin ohjelmiston valinta

Konsertin teemana oli siis pohjoismainen pasuunamusiikki, ja halusin esittää siinä yhden teoksen jokaisesta Pohjoismaasta. Islantilaisia kappaleita oli sen verran vaikea löytää, että rajasin sen hyvin varhaisessa vaiheessa konsertista pois. Mietin, että konsertin kokonaisuuteen voisi sopia kaksi laajamuotoista kappaletta, yksi pieni säestyksellinen kappale ja yksi soolopasuunakappale. Piti pitää mielessä myös se, että jaksan soittaa konsertin, eli liian pitkiä ja raskaita kappaleita ei voi ottaa konserttiin.

Ajattelin alusta lähtien, että Aarni voisi soittaa yhden kappaleen konsertissa, ja tiesin, että hän on soittanut joskus ennemmin Larssonin concertinon, joten kysyin, voisiko hän soittaa sen myös konsertissani.

Osallistuin vuonna 2019 Lieksan kansainväliseen pasuunakilpailuun. Siellä oli pakollisena kappaleena Englundin *Panorama*. Sain siitä ajatuksen, että tässä olisi hyvä suomalaisen säveltäjän teos konserttiini. En myöskään löytänyt muutaakaan sopivaa suomalaisen säveltäjän teosta, sillä suurin osa teoksista vaikutti kohtalaisen vaikeilta.

Norjalaisen pasuunamusiikin löytäminen oli haasteellista. En löytänyt kuin muutamman kappaleen. Amdahlin *Elegi* on pieni pianosäestyksellinen kappale, joten se vaikutti näistä parhaimmalta vaihtoehdolta. Se on myös musiikkina mielenkiintoista.

Tanskalaisissa säveltäjissä ja teoksissa oli eniten vaihtoehtoja, mutta päädyin Gröndahlin konserttoon oikeastaan siitä syystä, että se on mielestäni yksi hienoimmista pasuunalle sävelletyistä teoksista.

4.1.1 Einar Englund: Panorama

Einar Englund (1916-1999) oli suomalainen säveltäjä ja pianisti. Hän oli lapsena musikaalisesti erittäin lahjakas ja oppi soittamaan korvakuulolta pianoa, vaikka ei saanut minkäänlaista opetusta siihen. Hän pääsi opiskelemaan Helsingin konservatorioon 16-vuotiaana eikä hän osannut lukea nuottejakaan vielä silloin. Hän opiskeli pianonsoittoa Ernst Lingon ja Martti Paavolan johdolla. (Englund 1996, 32-39). Hän opiskeli soitinnusta Leo Funtekin johdolla ja sävellystä Selim Palmgrenin ja Bengt Carlsonin johdolla sekä myöhemmin Yhdysvalloissa Aaron Coplandin opeissa. (Englund 1996, 105-133.)

Englund sai vuonna 1958 opettajan viran Sibelius-Akatemiasta. Aluksi hänen työhönsä kuului vapaa säestys ja improvisaatio. Vuonna 1966 hänen virkaansa liitettiin sävellyksen, soitinnuksen ja soitinopin opetus. Hän opetti myös kaikkia teoria-aineita ruotsinkielisille opiskelijoille. Hän toimi lehtorin virassa aina vuoteen 1981 asti. (Englund 1996, 219-224.)

Englund osallistui toiseen maailmansotaan, ja sota onkin vaikuttanut merkittävästi hänen musiikkiinsa, erityisesti hänen sinfonioihinsa. (Englund 1996, 102).

Englundin Panorama on soolopasuunateos ja se on sävelletty vuonna 1976 kansalliseen vaskikilpailuun Helsingissä. Se on omistettu Olavi Lampiselle, joka toimi Helsingin kaupunginorkesterin soolopasunistina ja Sibelius-Akatemian pasuunanopettajana sekä kapellimestarina. Lampista pidetään suomalaisen pasuunansoiton isähahmona, ja Lieksan Vaskiviikon kansainvälinen pasuunakilpailu onkin nimetty hänen mukaansa. Omasta mielestäni Panorama kuulostaa enemmän etydiltä kuin kappaleelta, ja musiikin löytäminen tästä kappaleesta onkin ollut minulle vaikeaa, ettei se olisi pelkkää teknistä suorittamista.

4.1.2 Magne Amdahl: Elegi

Magne Amdahl on syntynyt vuonna 1942. Hän on norjalainen kapellimestari, pianisti ja säveltäjä. Hän opiskeli Reimar Rieflingin ja Babben Lavikin oppilaana Oslon pianokoulussa vuosina 1950–1962. Sen jälkeen hän opiskeli pianisti Ivar

Johnsenin johdolla 1963–1967 ja 1967–1968 professori J. Solheidin ja Vladimir Askenazyn johdolla Brysselin kuninkaallisessa konservatoriossa. Amdahl opiskeli säveltämistä Conrad Badenin johdolla ja on suorittanut kapellimestariopintoja Herbert Bergenen ja Alf Sjöenin johdolla.

Magne Amdahl debytoi kapellimestarina vuonna 1960 ja pianistina 1964. Hän oli pianistina Oslon Filharmonisessa Orkesterissa viisi vuotta ja korrepetiittorina Norjan oopperassa sekä kapellimestarina, pianistina, musiikkikonsulttina ja korrepetiittorina melkein kaikissa Oslon teattereissa mutta etenkin hän työskenteli Oslo Nye Teatterissa vuosina 1970–2000. Hän on johtanut yli 70 produktiota ja säveltänyt musiikkia noin 60 näytelmään. (Andersen 2020.)

Elegi pasuunalle on sävelletty vuonna 1970 ja on yksi Magne Amdahlin tunnetuimpia sävellyksiä. Elegian alku on hidas ja aika seesteinen kun taas kappaleen loppupuolella tulee nopeampi ja leikkisämpi osuus. Teoksessa on aika mielenkiintoisia harmonioita.

4.1.3 Lars-Erik Larsson: Concertino

Lars-Erik Larsson (1908-1986) oli ruotsalainen säveltäjä, urkujensoittaja ja kapellimestari. Hän opiskeli sävellystä Alban Bergin johdolla Wienissä ja Fritz Reuterin johdolla Leipziginissä vuosina 1929-1930. Palattuaan takaisin Ruotsiin hän opetti Malmössä ja Lundissa, kirjoitti musiikkiarvosteluja ja toimi korrepetiittorina Tukholman kuninkaallisessa teatterissa.

Vuonna 1937 Larsson aloitti yhteistyön Ruotsin radion kanssa säveltämällä, johtamalla ja tuottamalla eri lähetysten ohjelmia. Hän sävelsi myös musiikkia elokuvaan ja teattereihin. Toisen maailmansodan jälkeen Larsson sävelsi 12 concertinoa eri soittimille ja jousiorkesterille, joista pasuunaconcertino on näistä numero 7. Nämä 12 concertinoa on sävelletty sillä ajatuksella, että niitä pystyy säestämään myös harrastajaorkesteri, mutta soolosoittimen soittaminen vaatii jo enemmän osaamista.

Larsson ei pysynyt yhdessä sävellystyylissä vaan vaihtoi ja kokeili uusia tyylejä paljon. Hän sävelsi ensimmäisenä ruotsalaisena dodekafonisen kappaleen ja hänen sävellystyyleihinsä kuuluivat myös muun muassa myöhäisromantiikka, uusklassismi ja sarjallisuus. (Satola 2020.)

Larssonin concertinon ensimmäinen osa on pitkälti kadenssityylinen ja solistilla on aika vapaat kädet tulkita kappaletta. Ensimmäisen osan pulssi ja tempo ovat häilyviä ja melodia ei ole kovinkaan tonaalista mielestäni. Concertinon toinen osa on hidas aaria ja sen melodia on paljon selkeämpi kuin ensimmäisessä osassa. Kolmas osa on nopein ja teknisesti haastavin.

4.1.4 Launy Gröndahl: Concerto for trombone

Launy Gröndahl (1886-1960) oli tanskalainen säveltäjä, viulisti ja kapellimestari. Hän oli Niels Gaden ja Carl Nielsenin sävellysoppilas. Vaikka hän sävelsi useita teoksia, hän työskenteli päätyönään yli 30 vuotta Tanskan yleisradion orkesterin kapellimestarina.

Gröndahlin pasuunakonsertto on ehkä merkittävin pohjoismainen pasuunateos ja kuuluu kaikkien pasunistien ohjelmistoon. Pasuunakonsertto on myös luultavasti Gröndahlin sävellyksistä tunnetuin. Gröndahl sävelsi konserton vuonna 1924 Italian-matkallaan ja omisti sen tanskalaiselle pasunisti Vilhelm Aarkroghille. Gröndahl sai inspiraation teokseen Kööpenhaminan Casino Theater orkestran pasuunasektion soitosta, jonka äänenjohtajana Aarkrogh toimi. Gröndahl soitti itse viulua samassa orkesterissa 13-vuotiaasta lähtien. (Doolin 2010.)

Gröndahlin konsertossa on paljon dramatiikkaa ja hienoja melodioita. Konserton toinen osa on oma suosikkini näistä. Toisessa osassa vuorottelevat molli- ja duuriteemat. Kolmas osa alkaa musiikilla, joka perustuu ensimmäiseen osaan mutta muuttuu sitten rondoksi, joka on kepeä ja leikkisä.

4.2 Yleiset valmistelut

Konsertin yleiset valmistelut menivät yllättävän helposti ja kivuttomasti. Aloitin valmistelun siitä, että selvitin Satamakadun salin vapaita aikoja, minkä jälkeen kysyin Katjalta ja Aarnilta mitkä ajat käyvät heille molemmille. Kun löytyi aika, joka sopi meille kaikille kolmelle, varasin salin. Sain Aarnilta lainaksi Zoom-kameran, jolla konsertti taltioitiin. Käsiohjelman tein konserttia edeltävänä päivänä ja halusin tulostaa sen vihkosen muotoisena. Tulostamisen kanssa oli pieniä teknisiä ongelmia ennen kuin sain oikeat asetukset tulostimeen. Tulostaminen olikin hankalin osuus valmisteluissa.

Päätin, että en tee konserttiin mitään julistetta tai markkinoi muutenkaan sitä kovin isosti, koska koronaviruksen takia en voinut olla varma, minkälaiset rajoitukset yleisön osalta konserttipäivänä ovat voimassa. Arvelin kuitenkin, että muutama ihminen voi olla kuuntelemassa konserttia, joten kutsuin suullisesti joitain opiskelukavereita konserttiin.

4.3 Konsertin itsearviointi

Opinnäytetyökonserttini pidettiin torstaina 26.11.2020. kello 13 Satamakadun salissa. Yleisössä oli kaksi kuuntelijaa.

Etukäteen minua jännitti, jaksanko soittaa koko konsertin kunnolla loppuun. Varsinkin konsertin viimeinen kappale on kohtalaisen raskas soitettava. Tiesin kuitenkin, että osaan kappaleet hyvin ja pystyin valmistautumaan konserttiin levollisin mielin. Pidin tietoisesti välipäivän soittamisesta konserttia edeltävänä päivänä, ja se oli selvästi hyvä päätös. Kestävyyden kanssa ei ollut mitään ongelmia.

Satamakadun salissa oli hyvä akustiikka ja sitä kautta se auttoi omaakin soittamista paljon. Huomasin kuitenkin nauhoitusta kuunnellessani jälkikäteen, että siellä oli pieniä epäviireisyyksiä, joita en huomannut konserttitilanteessa. Tilan kaiku peittää pienet epäviireisyydet.

Mielestäni konsertti meni todella hyvin ja sain myös positiivista palautetta kuulijoilta. Olen tyytyväinen omaan soittooni. Soitossani oli pieniä virheitä, mutta kokonaisuutena se oli yksi parhaimmista esiintymisistäni koskaan. Oikeastaan ainut isompi ongelma oli se, että viimeisen kappaleen lopussa keskittyminen alkoi herpaantumaan ja tuli muutama väärä ääni ja rytmin kanssa epätarkkuutta.

Aarni suoriutui omasta kappaleestaan hyvin ja kun olin seuraamassa Aarnin säästysharjoituksia, niin hänen soittonsa taso parani paljon viimeisen parin viikon aikana ennen konserttia.

Konsertin kesto oli noin 40 minuuttia, joka on mielestäni tällaiselle konsertille hyvä pituus.

5 POHDINTA

Minun piti alun perin pitää opinnäytetyökonsertti jo maaliskuussa 2020, mutta koronatilanteen takia se jouduttiin siirtämään marraskuulle. Tämä varmasti auttoi minua sisäistämään konsertissa kuullut kappaleet paremmin, ja olenkin harjoitellut niitä kesän ja syksyn aikana kyllästymiseen asti. Olen aika varma, että konsertti ei olisi mennyt näin hyvin, jos se olisi ollut alkuperäisenä ajankohtana.

Konsertin järjestäminen sujui aika vaivattomasti loppujen lopuksi. Suurimmat vaikeudet olivat esiintyjien aikataulujen sovittaminen ja salin vapaiden aikojen löytäminen sekä konsertin käsiohjelman tulostaminen. Koulun Mac-koneilla ei pystynyt tulostamaan käsiohjelmaa oikein. Selvitettyäni asiaa, huomasin, että käsiohjelman tulostaminen onnistuu helpommin Windows-koneella.

Mielestäni konsertin ohjelmisto oli mielenkiintoinen ja siinä oli hyvinkin erilaisia teoksia. Sain myös muiltakin palautetta, että konsertin kokonaisuus oli hyvä. Säestysharjoituksia ei ollut syksyllä kovin paljon, mutta onneksi ehdimme harjoitella kappaleet säestäjän kanssa aika hyvin ennen korona-aikaa.

Oli hyvä idea äänittää konsertti, varsinkin tällaisena korona-aikana, koska ei tiedä montako ihmistä saa tulla kuuntelemaan konserttia ja kaikki eivät muutenkaan välttämättä pääse paikalle muiden kiireiden vuoksi. Kameran olisi voinut laittaa vähän kauemmaksi, sillä varsinkin kumarruksissa säestäjä jäi välillä kuvan ulkopuolelle.

En ole aiemmin järjestänyt itse kokonaista konserttia. Uutta minulle oli tässä juurikin konserttiohjelman tekeminen ja tulostaminen sekä ohjelmiston suunnittelu, niin että konsertista tulee järkevä kokonaisuus.

Tämän kokemuksen perusteella voisin harkita konsertin pitämistä useamminkin. Uskoisin, että konsertin suunnittelu ja järjestäminen ovat seuraavilla kerroilla jo huomattavasti helpompaa. Myös konsertissa soittaminen on mielekkäämpää, jos paikalla voi olla enemmän yleisöä. Pelkästään kameralle soittaessa ei saa samanlaista tunnetta kuin yleisölle soittaessa.

LÄHTEET

Andersen, R.J. 2020. Magne Amdahl. Store norske leksikon. Luettu 17.11.2020.
https://snl.no/Magne_Amdahl

Doolin, C. 2010. Concerto for trombone and orchestra: Launy Grøndahl. Orpheus Music Prose. Luettu 22.11.2020. <http://data.instanten-core.com/pdf/1005682/grondahl.pdf>

Englund, E. 1996. Sibeliuksen varjossa, katkelmia säveltäjän elämästä. Keuruu: Otava.

Guion, D. 2004. A short history of the trombone. Online Trombone Journal. Luettu 12.11.2020. <https://www.trombone.org/articles/view.php?id=254>

Satola, M. 2020. Lars-Erik Larsson. Biography. Luettu 22.11.2020.
<https://www.allmusic.com/artist/lars-erik-larsson-mn0001744541/biography>

Smith, F.K. 2002. Nordic Art Music, From the Middle Ages to the Third Millenium. Westport: Praeger Publishers.

LIITTEET

Liite 1. Käsiohjelma

1 (4)

Niko Kultin

opinnäytetyökonsertti

PASUUNAMUSIIKKIA
POHJOISMAISTA

Niko Kultti, pasuuna

Aarni Pesonen, pasuuna

Katja Kilponen, piano

Torstai 26.11.2020 klo 13

Satamakadun sali

Ohjelma

Einar Englund (1916-1999)

Panorama

Niko Kultti, pasuuna

Magne Amdahl (1942-)

Elegi for trombone

Niko Kultti, pasuuna

Katja Kilponen, piano

Lars-Erik Larsson (1908-1986)

Concertino for trombone

Aarni Pesonen, pasuuna

Preludium: Allegro pomposo

Katja Kilponen, piano

*Aria: Andante sostenuto**Finale: Allegro giocoso***Launy Gröndahl (1886-1960)**

Concerto for trombone

Niko Kultti, pasuuna

1. Moderato assai ma molto maestoso

Katja Kilponen, piano

*2. Quasi una leggenda. Andante grave**3. Finale. Maestoso-Rondo*

Niko Kultti aloitti musiikkiopinnot Etelä-Pohjanmaan musiikkiopistossa vuonna 1998 soittimenaan tuuba. Vuonna 2001 hän siirtyi Ilmajoen musiikkiopistoon, jossa myöhemmin pääsoitin vaihtui pasuunaan. Hän suoritti varusmiespalveluksen Puolustusvoimien varusmiessoittokunnassa vuonna 2009. Kultti aloitti ammattiopinnot vuonna 2013 Tampereen konservatoriossa Kari Koiviston oppilaana ja valmistui keväällä 2016. Syksyllä 2016 hän aloitti musiikkipedagogiopinnot Tampereen ammattikorkeakoulussa opettajinaan Kari Koivisto ja Antti Hirvonen. Kultti on osallistunut useille mestarikursseille opettajinaan mm. Mayumi Shimizu ja Matthew Gee.

Katja Kilponen on valmistunut pianonsoiton opettajaksi 1994 ja musiikin teorian- ja säveltapailun opettajaksi 1996 Tampereen konservatoriosta.

Hän on suorittanut pianonsoiton A-tutkinnon, jatkotutkinnon erinomaisin arvostuin lehtori Jari Salmelan johdolla. Opintojaan hän on täydentänyt lukuisilla mestarikursseilla opettajinaan Liisa Pohjola, Ralf Gothoni, Kalle Randalu, David Oei sekä Valdis Krastins. Toimittuaan Tampereen konservatoriossa ja muissa oppilaitoksissa opettajana vuodesta 1994, hän siirtyi säestäjän tehtäviin 1997. Hän on toiminut monipuolisesti kamarimuusikkona sekä konsertoinut laulajien/kuorojen kanssa.

Katja Kilponen on toiminut pianistina, celestan-, cembalon- ja sähköisten kosketinsoitinten soittajana mm. Turun Lsk:ssa, Jyväskylä Sinfoniassa sekä Tampere Filharmoniaassa. Levytysten ja radionauhoitusten lisäksi hän on esiintynyt eri kokoonpanoissa Tampere Filharmonian Faunien iltapäivä- kamarimusiikkikonser-teissa.

Aarni Pesonen aloitti pasuunansoiton opiskelun 15-vuotiaana Riihimäen musiikkiopistossa Tanja Vienosen johdolla. Ammatillisia opintoja Pesonen on suorittanut Lahden konservatoriolla ja Tampereen ammattikorkeakoulussa. Opettajina ovat toimineet Nadja Demnati Lahdessa sekä Kari Koivisto ja Antti Hirvonen Tampereella. Pesonen suoritti varusmiespalveluksen Puolustusvoimien varusmiessoittokunnassa Lahdessa ja on työskennellyt soittaja-aliupseerina Satakunnan sotilassoittokunnassa Niinisalossa sekä Rakuunasoittokunnassa Lappeenrannassa.

Liite 2. Konsertin tallenne

<https://www.youtube.com/watch?v=35Ewzh470l8>